

**Ба Шурои диссертатсионии 6D.KOA-098
назди Муассисаи давлатии таълимии
«Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи
академик Бобочон Ғафуров»
(735700, шаҳри Хучанд, кӯчаи Гагарин 147,)**

ТАҚРИЗ

**ба диссертатсияи Каримҷони Музаффар дар мавзӯи «Ҷанбаҳои
геоэкологии зарфияти табию рекреатсионии Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ
ва дурнамои рушди сайёҳии илмӣ маърифатӣ дар минтақа», барои
дарёфти дараҷаи илмӣ номзоди илмҳои география аз рӯи ихтисоси 1.6.7.
Геоэкология, пешниҳод шудааст.**

**1. Мутобиқати мавзӯ ва муҳтавои диссертатсия ба шиносномаи
ихтисоси илмӣ**

Муайян карда шуд, ки мавзӯ ва муҳтавои диссертатсияи мазкур ба
меъёрҳои ҳар ҷаҳор банди дар зер зикрфтаи шиносномаи таҳассуси
1.6.7. Геоэкология пурра мутобиқат менамояд:

2. Моделсозии равандҳои геоэкологӣ ва оқибатҳои фаъолияти
ҳочагидорӣ барои комплексҳои табиӣ ва ҷузъҳои алоҳидаи он. Усулҳои
муосири харитакашии геоэкологӣ, технологияҳои ГИС ва системаҳои
иттилоотӣ дар геоэкология;

4. Арзёбии геоэкологии ҳудудҳо. Усулҳои муосири харитасозии
геоэкологӣ, системаҳои иттилоотӣ дар геоэкология. Таҳияи асосҳои
илмӣ экспертиза ва назорати давлатӣ дар соҳаи геоэкология;

5. Ташаққул додани асосҳои илмӣ истифодаи самаранок ва муҳофизати
замин, ҳок, захираҳои рекреатсионӣ, минералӣ ва энергетикӣ;

13. Ҷанбаҳои геоэкологии рушди устувори минтақаҳо мутобиқат
менамояд.

2. Мубрами мавзӯи таҳқиқотӣ. Дар шароити муосир сайёҳӣ ҳамчун
яке аз самтҳои муҳими рушди иҷтимоию иқтисодӣ ба ҳисоб рафта, дар
ташаққули даромади буҷети давлатӣ, таъсиси ҷойҳои нави қорӣ, рушди
инфрасохтор, густариши робитаҳои иқтисодию фарҳангӣ ва баланд
бардоштани сатҳи некӯаҳволии аҳоли нақши муҳим дорад. Аз ин рӯ,
истифодаи самаранок захираҳои сайёҳӣ-рекреатсионӣ ва ташаққули
заминаҳои муосири рушди соҳаи сайёҳӣ дар кишварҳои дорои иқтисоди
баланди табиӣ ва фарҳангӣ аҳамияти хос пайдо кардааст.

Ин нукта аз он шаҳодат медиҳад, ки бо вучуди пешрафтҳои назаррас, имкониятҳои мавҷудаи сайёҳии кишвар ҳанӯз ба таври пурра истифода нашудаанд. Аз ин рӯ, омӯзиши илмӣ, арзёбии захираҳои сайёҳӣ-рекреатсионӣ ва муайян намудани самтҳои афзалиятноки истифодаи онҳо яке аз масъалаҳои муҳими илмӣ ва амалии рушди соҳа ба ҳисоб меравад.

Ҷумҳурии Тоҷикистон дорои мавқеи мусоиди географӣ, гуногунии рельеф, иқлим ва ландшафтҳо, захираҳои обӣ, объектҳои нодири табиӣ, ёдгориҳои таърихӣ фарҳангӣ ва имкониятҳои васеи рушди намудҳои гуногуни сайёҳӣ мебошад. Дар ин замина, Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ бо маҷмуи захираҳои табиӣ, таърихӣ фарҳангӣ ва иҷтимоӣ иқтисодии худ дорои имкониятҳои назарраси ташаккул ва рушди сайёҳӣ-рекреатсионӣ мебошад.

Ҳамин тариқ, мубрамияти мавзӯи таҳқиқот пеш аз ҳама ба мавҷудияти зарфиятҳои табиӣ, таърихӣ фарҳангӣ ва рекреатсионии Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ, сатҳи нокифояи истифодаи як қисми ин имкониятҳо, зарурати арзёбии илмӣ объектҳои сайёҳӣ-рекреатсионӣ ва муайян намудани самтҳои самараноки рушди соҳаи сайёҳӣ дар минтақа асос меёбад.

3. Дарачаи навьонии натиҷаҳо дар диссертатсия ва нуктаҳои илмие, ки ба ҳимоя пешниҳод мешаванд

Бори аввал дар тадқиқоти диссертатсионӣ шароити табиӣ геологӣ ва геоэкологии Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ муфассал таҳқиқ карда шудааст. Объектҳои ҳолиби сайёҳии илмӣ маърифатии (фарҳангии) минтақа муайян ва пешниҳод карда шудаанд. Тавсияи мушаххаси илмӣ барои ташкили сайёҳии илмӣ маърифатӣ (фарҳангӣ) дар Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ пешниҳод карда шудаанд. Хатсайрҳои нави сайёҳии илмӣ маърифатӣ дар минтақа, яъне геосайёҳиро таҳия ва барои истифода пешниҳод гардидаанд.

Нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда, ки дар диссертатсия муқаррар гардидааст, ҳамгӣ 3-бандро дарбар мегирад.

1. Муқаррар карда шудааст, ки Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ ҳамчун маҷмааи томи географӣ-геоэкологӣ шароитҳои ба худ ҳоси табиӣ геологӣ ва геоэкологӣ дорад ва дар минтақа барои ташкили сайёҳии илмӣ маърифатӣ (фарҳангӣ) шароити мусоид ва зарфияти кофӣ мавҷуд аст.

2. Мушаххас карда шудааст, ки зарфияти сайёҳии илмӣ маърифатии Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ аз маҷмааҳои геологии

даврахои мезозой ва кайнозой, инчунин ёдгориҳои табиӣи геологӣ иборат аст.

3. Нишон дода шудааст, ки, намуди нави сайёҳии илмӣи маърифатӣ дар минтақа – сайёҳии геологиро (геосайёҳӣ) тавассути хатсайрҳое, ки объектҳои ҷолиби табиӣ-геологиро дар бар мегиранд, ташкил карда мешавад.

4. Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаю тавсияҳои дар диссертатсия истифодаёфта

Эътимоднокии натиҷаҳои диссертатсия бо натиҷаҳои тадқиқоти саҳроии гузаронидашуда, маводи фаровони таҳлилӣ, географӣ ва картографӣ тасдиқ карда шудаанд. Ҳамчунин, истифодаи маҷмӯи усулҳои муосири геоэкологӣ ва методологӣ, таҳлили маълумоти омӯрӣ ва коркарди онҳо, инчунин пешниҳод ва визуализатсияи натиҷаҳо бо истифода аз методҳои муосири тадқиқотӣ ба бозътимодии натиҷаҳои бадастомада мусоидат намудааст. Эътимоднокии натиҷаҳои диссертатсия бо натиҷаҳои тадқиқоти саҳроии гузаронидашуда, маводи фаровони таҳлилӣ, географӣ ва картографӣ тасдиқ карда мешавад. Дарачаи эътимоднокӣ бо ҷопи мақолаҳо ва натиҷаҳои бадастомада асоснок карда шудааст.

5. Ҳаҷм ва сохтори диссертатсия

Диссертатсия аз муқаддима, ҷаҳор боб, хулоса иборат буда, ҳаҷми умумии диссертатсия 148 саҳифаи матни компютериро ташкил дода, аз 25 расм, 6 ҷадвал ва рӯйхати адабиёти истифодашуда аз 172 номгӯй иборат аст.

Дар қисмати муқаддима аҳаммияти мавзӯи тадқиқотӣ ҳамаҷониба асоснок карда шуда, мақсаду вазифаҳо, объекту предмети таҳқиқот, муҳтавои нағзониҳои илмӣ, натиҷаҳои амалии бадастовардашуда муайян ва инъикос ёфтаанд.

Дар боби якум **Зарфияти табиӣи геологӣ ва сайёҳии илмӣ-маърифатӣ (таҳлили адабиёт)** масъалаҳои назариявӣ, методологӣ ва амалии истифодаи иқтидори табиӣ-геологии ҳудуд дар рушди сайёҳӣ мавриди таҳлил ва арзёбии илмӣ қарор гирифтаанд.

Муаллиф дар асоси омӯзишу таҳлили адабиёти илмӣи ватанӣ ва хориҷӣ, қорҳои таҳқиқотии олимони соҳаи география, геоэкология, ландшафтшиносӣ ва сайёҳӣ, санадҳои меъёрии ҳукукии Ҷумҳурии Тоҷикистон, заминаҳои назариявии арзёбии захираҳои табиӣ-рекреатсионӣ ва имкониятҳои истифодаи онҳоро барои рушди сайёҳӣ муайян менамояд. Дар ин замина нақши омилҳои табиӣ, аз ҷумла

хусусиятҳои геологӣ, геоморфологӣ, ландшафтӣ, иқлимӣ, гидрологӣ ва биологӣ дар ташаккули зарфияти сайёҳии ҳудуд асоснок карда шудааст. Яке аз ҷанбаҳои муҳими боб таҳлили равишҳои илмӣ арзёбии шароити табиӣ-рекреатсионӣ мебошад. Муаллиф таҷрибаи олимони гуногунро оид ба баҳодиҳии ландшафтҳо, маҷмааҳои табиӣ, объектҳои обӣ, наботот ва дигар унсурҳои муҳити геозкологӣ баррасӣ намуда, зарурати истифодаи маҷмуи нишондиҳандаҳои табиӣ ва геозкологиро хангоми муайян намудани иқтидори сайёҳии ҳудуд таъкид менамояд. Ин равиш барои таҳқиқоти минбаъдаи минтақаи мавриди омӯзиш заминаи зарурии методологӣ фароҳам меорад.

Ҳамзамон мафҳум, моҳият ва хусусиятҳои геосайёҳӣ ҳамчун самти нисбатан нави сайёҳии илмӣ-маърифатӣ таҳлил карда шудааст. Муаллиф таърифҳои гуногуни геосайёҳиро муқоиса намуда, муносибатҳои мактабҳои илмӣ аврупоӣ, амрикоӣ, русӣ ва осеёиро нисбат ба ин мафҳум нишон медиҳад. Мавқеи геозитҳо ва геопаркҳо дар ташкили геосайёҳӣ, ҳифзи мероси геологӣ, баланд бардоштани маърифати экологӣ-географӣ ва мусоидат ба рушди иқтимоӣ-иқтисодии маҳаллӣ низ асоснок карда шудааст. Аҳаммияти илмӣ ин қисми таҳқиқот дар он зоҳир мегардад, ки муаллиф геосайёҳиро танҳо ҳамчун бозиди объектҳои геологӣ баррасӣ накарда, онро бо масъалаҳои ҳифзи мероси геологӣ, таълим, таҳқиқоти илмӣ, истифодаи устувори захираҳои табиӣ ва рушди маҳаллӣ алоқаманд менамояд. Фарқи геосайёҳӣ аз экосайёҳӣ муайян карда шуда, хусусияти асосии геосайёҳӣ-таваҷҷуҳ ба табиати ғайриорганикӣ, мероси геологӣ ва равандҳои геологӣ-геоморфологӣ шарҳ дода шудааст.

Муаллиф вобаста ба ҳадаф, хусусият ва тарзи истифодаи захираҳои геологӣ таснифоти намудҳои геосайёҳиро пешниҳод намуда, самтҳои экологӣ, таълимӣ, илмӣ, касбӣ, тиҷоратӣ ва варзишии онро ҷудо менамояд. Имконияти гурӯҳбандии геосайёҳӣ аз рӯи пайдоиши геозитҳо ва ҷойгиршавии онҳо нишон дода шудааст. Чунин тасниф барои муайян намудани самтҳои афзалиятноки истифодаи иқтидори табиӣ-геологӣ ҳудуд аҳаммияти методологӣ дорад.

Дар қисми сеюми боб имкониятҳои геосайёҳии минтақаҳои Тоҷикистон, аз ҷумла Тоҷикистони Ҷануби Ғарбӣ, мавриди таҳлил қарор гирифтаанд. Муаллиф бо таъкид ба хусусиятҳои сохтори геологӣ, рельеф, манзара ва дастрасии ҳудуд ба мавҷудияти зарфиятҳои назарраси геосайёҳӣ дар минтақа ишора менамояд. Дар баробари ин, таҷрибаи ташкили геопаркҳо ва истифодаи мероси геологӣ дар кишварҳои дигар ҳамчун заминаи муқоисавӣ истифода гардидааст.

Чихати мусбати боб дар он аст, ки дар баробари нишон додани имкониятҳои истифодаи захираҳои геологӣ, муаллиф ба масъалаҳои ҳифзи геозитҳо ва пешгирии таъсири манфии фаъолияти сайёҳӣ низ таваҷҷуҳ намудааст. Аз ҷумла, хатари нобудшавии объектҳои нодири геологӣ дар натиҷаи ҷамъоварии беназорати минералҳо, таъсири фаъолияти антропогенӣ, равандҳои хатарноки геологӣ ва зарурати ба роҳ мондани низоми идоракунии устувори захираҳои геологӣ мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд.

Ҳамин тариқ, боби якум дорои аҳаммияти назариявӣю методологӣ буда, барои таҳқиқи минбаъдаи зарфияти геосайёҳии Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ заминаи илмӣ фароҳам меорад. Муаллиф дар ин боб бо истифода аз усули муқоисавӣ ва ҷамъбасти таҷрибаи илмии ватаниву хориҷӣ мафҳумҳои асосии таҳқиқотро мушаххас намуда, ҷойгоҳи захираҳои табиӣ-геологиро дар ташаккули маҳсулоти геосайёҳӣ нишон медиҳад. Маводи боб ба мақсаду вазифаҳои умумии диссертатсия мутобиқат дошта, барои гузариш ба арзёбии мушаххаси захираҳо ва имкониятҳои геосайёҳии минтақа заминаи зарурии илмӣ фароҳам месозад.

Дар боби дууми диссертатсия «**Методология ва маводи таҳқиқоти диссертатсионӣ**» асосҳои методологӣ, усулҳои таҳқиқот ва маводи истифодашуда барои арзёбии захираҳои табиӣ-рекреатсионӣ ва муайян намудани зарфияти сайёҳии Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ ба таври муфассал баррасӣ гардидаанд.

Дар ибтидои боб мафҳумҳои асосии «рекреатсия», «сайёҳӣ», «захираҳои рекреатсионӣ» ва «системаи ҳудудии сайёҳӣ-рекреатсионӣ» - ро мушаххас намуда, робитаи байни онҳоро аз нуктаи назари географӣ ва иҷтимоӣю иқтисодӣ муайян менамояд. Таъкид мегардад, ки ҳангоми арзёбии имкониятҳои сайёҳӣ бояд на танҳо мавҷудияти захираҳои табиӣ, балки сифати онҳо, дастрасии ҳудуд, вазъи экологӣ, инфрасохтор ва омилҳои маҳдудкунанда низ ба назар гирифта шаванд.

Чихати мусбати боб интихоби маҷмуи усулҳои гуногуни таҳқиқоти географӣ ва геоэкологӣ мебошад. Муаллиф усулҳои саҳроӣ, мушоҳидавӣ, андозагирӣ, тавсифӣ, муқоисавӣ, таҳлилӣ, картографӣ, арзёбӣ, оморӣ, моделсозӣ ва пурсиширо ҳамчун воситаҳои асосии таҳқиқот истифода ва моҳияти онҳоро нисбат ба ҳадафҳои диссертатсия шарҳ медиҳад. Истифодаи маълумоти саҳроӣ барои санҷиш ва тақмили маълумоти мавҷуда, муайян намудани хусусиятҳои табиӣ ва иҷтимоӣю иқтисодии ҳудуд ва ҷамъоварии маълумоти аввалия аз ҷиҳати методологӣ асоснок ба назар мерасад.

Дар боб инчунин методикаи арзёбии зарфияти табию рекреатсионии ҳудуд таҳлил гардида, ландшафтҳо ҳамчун воҳиди асосии таҳқиқ интихоб шудаанд. Муаллиф зарурати ба назар гирифтани ҷанбаҳои технологӣ, физиологӣ ва равонии арзёбии рекреатсиониро нишон дода, барои муайян намудани мувофиқати маҷмааҳои табиӣ ба намудҳои гуногуни фаъолияти сайёҳӣ заминаи методӣ фароҳам овардааст. Ҳамзамон, омилҳои маҳдудкунандаи зарфияти рекреатсионӣ, аз ҷумла ҳодисаҳои хавфноки метеорологӣ, обҳезиҳо ва объектҳои хатарноки антропогенӣ ба назар гирифта шудаанд.

Қисми назарраси боб ба истифодаи технологияҳои муосири системаҳои иттилоотии географӣ (СИГ) бахшида шудааст. Муаллиф имкониятҳои СИГ-ро дар ҷамъоварӣ ва ҳамгирии маълумоти фазоӣ, таҳлили релеф, гидрография, иқлим, захираҳои биологӣ, омилҳои антропогенӣ, моделсозӣ, харитасозӣ ва визуализатсияи натиҷаҳои таҳқиқот нишон медиҳад. Аз ҷумла, марҳилаҳои асосии татбиқи СИГ-ҷамъоварӣ ва оморасозии маълумот, таҳлили қабатҳои алоҳидаи ландшафти, арзёбӣ ва ҳамгирии нишондиҳандаҳо, инчунин визуализатсия ва минтақабандии натиҷаҳо - пайдарпай шарҳ дода шудаанд.

Арзиши методологии боб дар он зоҳир мегардад, ки муаллиф истифодаи СИГ-ро танҳо ба харитасозӣ маҳдуд накарда, онро ҳамчун воситаи таҳлили фазоӣ, моделсозӣ, арзёбии хатарҳои геоэкологӣ, муайян намудани минтақаҳои мувофиқ барои рушди намудҳои гуногуни сайёҳӣ ва банақшагирии истифодаи устувори захираҳои табиӣ пешниҳод менамояд. Ин равиш барои таҳқиқи минтақаҳои кӯхистон, аз ҷумла Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ, аҳаммияти махсус дорад.

Дар маҷмӯъ, боби дуум аз ҷиҳати методологӣ бо мақсаду вазифаҳои диссертатсия мувофиқ буда, маҷмуи усулҳои анъанавӣ ва муосири таҳқиқоти географию геоэкологиро дар бар мегирад. Интиҳоби ландшафт ҳамчун объекти асосии арзёбӣ, истифодаи усулҳои баҳодиҳии маҷмааҳои табиӣ ва татбиқи имкониятҳои СИГ барои таҳлили фазоӣ ва ҳамгирии нишондиҳандаҳо заминаи зарурии илмиро барои арзёбии воқеии зарфияти табию рекреатсионӣ ва сайёҳии Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ фароҳам овардааст. Мазмун ва усулҳои пешниҳодшуда ба ҳалли масъалаҳои асосии таҳқиқот равона гардида, барои гузариш ба натиҷаҳои мушаххаси арзёбӣ ва минтақабандии зарфияти сайёҳии ҳудуд заминаи методологии мувофиқ фароҳам месозанд.

Дар боби сеюми диссертатсия «Тавсифи табию геоэкологии Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ» хусусиятҳои табиӣ, геоэкологӣ, иқлимӣ,

гидрологӣ, биологӣ, геологӣ ва захираҳои зеризаминии минтақа ҳамачониба баррасӣ гардидаанд. Муаллиф кӯшиш намудааст, ки дар заминаи таҳлили омилҳои табиӣ имкониятҳои истифодаи захираҳои минтақа барои рушди рекреатсия ва сайёҳӣ, инчунин маҳдудиятҳои табиӣ ва экологиро муайян намояд.

Дар зербоби 3.1 «Хусусиятҳои табиӣ-геоэкологии Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ» мавқеи географ, ҳудуди маъмурӣ, сохтори орографӣ, шабакаи гидрографӣ, иқлим, ҳок ва хусусиятҳои ландшафтии минтақа таҳлил шудаанд. Маълумоти омӯрӣ оид ба тақсими маъмурии вилояти Хатлон оварда шуда, аҳамияти дарёҳои Вахш, Кофарниҳон, Панҷ ва Сурхоб, инчунин обанборҳо ва каналҳои асосӣ нишон дода шудааст. Дар баробари ин, муаллиф ба масъалаҳои обҳои зеризаминӣ ва минералӣ, аз ҷумла зарфияти балнеологии онҳо, таваҷҷуҳи махсус зоҳир кардааст.

Дар ин қисмат хусусиятҳои иқлимии минтақа, аз ҷумла ҳарорат, давомнокии фаслҳои сол, боришот ва таъсири бодҳо, махсусан ҳокбодии «афғонӣ», баррасӣ шудаанд. Муаллиф минтақаро таҳқиқотиро аз рӯи хусусиятҳои иқлимӣ ба се зерноҳаҷа ҷудо намуда, паҳншавии ҳокҳоро вобаста ба баландӣ ва шароити табиӣ нишон медиҳад. Тавсифи навоҳҳои ҳок аз пастҳаҷа то баландкӯҳҳо имкон медиҳад, ки робитаи байни релеф, иқлим, ҳок ва набототи муайян карда шавад.

Зербоби 3.2 «Хусусиятҳои захираҳои обӣ, балнеологӣ, зарфияти биологии Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ» ба таҳлили захираҳои рекреатсионии табиӣ бахшида шудааст. Дар он имкониятҳои истифодаи дарёҳо, чашмаҳо, обҳои маъданӣ ва дигар объектҳои гидрологӣ барои сайёҳии обӣ ва табобатию рекреатсионӣ нишон дода шудаанд. Ҳамзамон, захираҳои балнеологӣ, обҳои минералӣ ва лойҳои табобатӣ ҳамчун яке аз самтҳои эҳтимолии рушди рекреатсия арзёбӣ гардидаанд. Муаллиф таъкид менамояд, ки дараҷаи таҳқиқи муносири ин захираҳо ҳанӯз барои муайян намудани иқтисори пурраи табобатию сайёҳии онҳо кофӣ нест.

Дар идомаи зербоб ба зарфияти биологии минтақа, гуногунии набототи ҳайвонот, минтақаҳои нимбиёбон, дашт, бешазор, инчунин pistaзорҳо ва намудҳои ноҳии олами набототи ҳайвонот таваҷҷуҳ зоҳир шудааст. Аҳамияти ҳудудҳои табиӣ махсус муҳофизатшаванда низ таъкид гардида, зарурати ташкили сайёҳии танзимшаванда дар ҷунин ҳудудҳо асоснок карда шудааст. Дар маҷмӯъ, ин зербоб заминаҳои табиӣ рушди сайёҳии экологӣ, таълимӣ, обӣ, варзишӣ ва табобатиро муайян менамояд.

Дар зербоби 3.3 «Хусусиятҳои соҳи геологии минтақа ва ҷойгиршавии сарватҳои зеризаминӣ» сохтори геологӣ ва тектоникии Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ таҳлил гардида, мавқеи он дар низоми

ноҳиябандии геологӣ-географии Тоҷикистон муайян шудааст. Муаллиф давраҳои асосии ташаккули геологии минтақа, паҳншавии ҷинсҳои мезозой ва кайнозой, сохтори тектоникӣ ва нақши шикастаҳои тектоникиро баррасӣ менамояд. Ба таври махсус ба пайдоиш ва ҷойгиршавии гумбазҳои намакии Хоча-Муъмин, Хоча-Сартез ва дигар захираҳои зеризаминӣ таваҷҷуҳ шудааст.

Дар ин зербоб захираҳои сӯзишворӣ, аз ҷумла кони ангишти Шуробод, мавқеи захираҳои зеризаминӣ ва вобастагии ҷойгиршавии онҳо аз сохти геологӣ тектоникӣ нишон дода шудаанд. Муаллиф ҳамзамон ба масъалаҳои муҳандисии геологӣ ишора намуда, зарурати таҳқиқоти иловагӣ ҳангоми сохтмони иншооти рекреатсионӣ ва инфрасохтори сайёҳиро таъкид мекунад.

Дар маҷмӯъ, боби сеюм заминаи табиӣ-геоэкологии рушди рекреатсия ва сайёҳиро дар Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ муайян намуда, маҷмуи омилҳои мусоид ва маҳдудкунандаи истифодаи рекреатсионии ҳудудро нишон медиҳад. Арзиши асосии боб дар он аст, ки муаллиф захираҳои обӣ, балнеологӣ, биологӣ, ландшафтӣ ва геологии минтақаро дар робита бо имкониятҳои истифодаи онҳо барои сайёҳӣ баррасӣ кардааст. Ҳамзамон, дар боб омилҳои маҳдудкунанда, аз қабили хокбодии «афғонӣ», шароитҳои иқлимӣ, ҳассосияти ҳудудҳои ҳифзшаванда, хатарҳои геологӣ ва зарурати таҳқиқоти муҳандисии геологӣ низ ба назар гирифта шудаанд.

Дар боби чорум таҳқиқи «**Хусусиятҳои ташкили сайёҳии илмию маърифатӣ дар Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ**» анҷом дода шуда, имкониятҳои истифодаи захираҳои табиӣ, геологӣ, биологӣ, ландшафтӣ ва таърихӣ фарҳангии минтақа барои ташкили хатсайрҳои сайёҳӣ муайян гардидаанд. Муаллиф объектҳои дорои аҳамияти илмию маърифатиро гурӯҳбандӣ намуда, имконияти истифодаи онҳоро барои сайёҳии экологӣ, геологӣ, табиӣ-таълимӣ ва фарҳангӣ баррасӣ кардааст.

Дар ин боб принцип ва самтҳои ташкили хатсайрҳои илмию маърифатӣ, интихоби объектҳои сайёҳӣ, мутобиқати онҳо ба талаботи рекреатсионӣ ва зарурати ҳифзи муҳити табиӣ асоснок карда шудаанд. Ҳамчунин, ба истифодаи ҳудудҳои табиӣ махсус ҳифзшаванда, объектҳои нодири табиӣ ва мероси фарҳангӣ таърихӣ дар ташкили сайёҳии илмию маърифатӣ таваҷҷуҳ зоҳир шудааст.

Дар боби мазкур захираҳои табиӣ фарҳангии минтақа ҳамчун заминаи ташкили сайёҳии илмию маърифатӣ арзёбӣ гардида, самтҳои истифодаи онҳо бо дарназардошти талаботи ҳифзи табиат ва истифодаи устувори ҳудуд пешниҳод шудаанд. Натиҷаҳои бадастомада метавонанд барои таҳияи хатсайрҳои махсуси сайёҳӣ, баланд бардоштани маърифати

экологӣ ва рушди устувори сайёҳии Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ истифода шаванд.

6. Аҳаммияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии диссертатсия

Натиҷаҳои кори диссертатсионӣ метавонад аз ҷониби Кумитаи рушди сайёҳии назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар таҳияи чорабиниҳо ва ташкили хатсайрҳои сайёҳӣ, дар раванди таълими муассисаҳои олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон хангоми гузаронидани дарсҳои лексионӣ ва корҳои амалӣ аз фанҳои географияи сайёҳӣ, географияи рекреатсионӣ, ташкили сайёҳӣ дар минтақаҳои кӯхӣ ва иҷрои корҳои илмӣ унвонҷуён истифода гарданд.

7. Нашри натиҷаҳои тадқиқ аз рӯи мавзӯи диссертатсия

Натиҷаҳои илмӣ бадастомада ва муқаррароти асосии мавзӯи кори диссертатсионӣ дар 18 мақолаи илмӣ ба таърифи расидаанд, аз ҷумла дар 5 мақолае, ки дар маҷаллаҳои илмӣ тавсиянамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр шудаанд. Ин ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионӣ дар бораи фаъолиятҳои нашрии номзадон ба дараҷаи илмӣ мувофиқат намуда, навоарӣ, аҳаммият ва тасдиқи натиҷаҳои таҳқиқотро дар ҷомеаи илмӣ таъмин менамояд. Нашри маводҳо дар нашрияҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон шаҳодати сатҳи баланди арзёбии коршиносӣ ва эътирофи аҳаммияти илмӣ маводҳои пешниҳодгардида мебошад.

8. Мутобиқати барасмиятдории диссертатсия

Автореферат, ки аз диссертатсия бармеояд, дар маҷмӯъ тамоми мундариҷа ва муқаррароти асосии диссертатсияро инъикос мекунад. Автореферат, ба талаботи Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистоназ 30 июни соли 2021, № 267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ мебошад.

Бо вучуди баҳои мусбате, ки дар тақриз баён гардид, дар рисолаи мазкур баъзе камбудҳои, ҳолатҳои баҳсталаб, ғалатҳои техникӣ, имлоӣ ва амалии онҳо ҷой доранд:

1. Мавзӯи рисолаи диссертатсионӣ «Ҷанбаҳои геоэкологии зарфияти табиӣ рекреатсионии Тоҷикистони Ҷанубу Ғарбӣ ва дурнамои рушди сайёҳии илмӣ маърифатӣ дар минтақа» мебошад, вале дар мундариҷаи рисола боб ва ҳатто зербобе ба дурнамо бахшида нашудааст.

2. Бетҳар мебуд расмҳои 4.1- 4.13-ро на дохили матни рисола, балки дар замина оварда мешуд. Бахусус расмҳои 4.8- 4.13, ки ба қаламрави ҷумҳурӣ дахл надоранд.

3. Дар баъзе қисматҳои диссертатсия тақрори маълумотҳо ба назар мерасад. Тавсифи баъзе хусусиятҳои иқлим, об, ҳок ва наботот дар ҷанд маврид тақдор гардидааст.

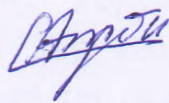
4. Дар баъзе мавридҳо сарҳади мафҳумҳои «сайёҳии илмию маърифатӣ», «сайёҳии экологӣ» ва «сайёҳии таълимӣ» ба таври кофӣ муайян карда нашудааст. Муайян намудани хусусиятҳои фарқкунанда ва робитаи байни ин намудҳои сайёҳӣ ҷанбаи назариявии таҳқиқотро кавитар мегардонад.

Бо вучуди ин норасоӣ ва камбудии зикргардида хусусияти ҷузъӣ дошта, эътибори илмӣ кори диссертатсиониро коста намеkunанд ва ба муҳтавои илмӣ кор таъсири манфӣ назаррас намерасонанд.

Дар маҷмӯъ, рисолаи Каримҷони Музаффар дар мавзӯи «Ҷанбаҳои геоэкологии зарфияти табиӣ рекреатсионии Тоҷикистони Ҷанубу Фарбӣ ва дурнамои рушди сайёҳии илмию маърифатӣ дар минтақа», барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои география аз рӯи ихтисоси 1.6.7. Геоэкология дар сатҳи баланди илмӣ ба анҷом расида, ба талаботи бандҳои 31, 33, 34 ва 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, № 267 ва қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26 июни соли 2023, № 295 “Дар бораи тағйири иловаҳо ба қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, № 267” тасдиқ шудааст, мувофиқ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои география - аз рӯи ихтисоси 1.6.7. Геоэкология мебошад.

Муқарризи расмӣ:

Номзади илмҳои география
дотсенти кафедраи методикаи
таълими география ва туризми
ДДОТ ба номи Садриддин Айни

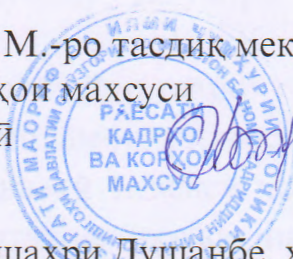
Мухаммадизода А.М.

Сурога: Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, кӯчаи Ф. Муҳаммадиев -64, х. 20
Тел.: (+992) 91-865-96-11 E-mail: amritspu@gmail.com

«3» 10 2026

Имзои дотсент Мухаммадизода А.М.-ро тасдиқ мекунам:

Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси
ДДОТ ба номи Садриддин Айни

Қодирзода С.

Сурогаи муассиса:

734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон, шаҳри Душанбе, хиёбони Рудақӣ 121
Тел.: (+992) 372-24-13-83 E-mail: info@tgpu.tj

«3» 10 2026